

АМЕРИКАНСКОТО ОГНЕХОДНО ДВИЖЕНИЕ И НЕСТИНАРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ – ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ

Весела Ванчева¹

Американското огнеходно движение и българското нестинарство са два феномена, максимално отдалечени във времето и пространството; всеки от тях притежава своя история на възникване и утвърждаване, свои форми на съществуване и устойчив вътрешен смисъл. Настоящият доклад представя съпоставка на двете явления, като разглежда основните прилики и разлики между тях, извеждайки уникалните особености на всяка практика, търсените ефекти и постигнати цели, както и специфичните им обяснения за липсата на изгаряния у участниците. Анализът предлага вникване в психологическите аспекти на субективното преживяване при двете практики и обръща особено внимание на терапевтичния смисъл, приписван на огнеходния елемент.

Ключови думи: Американско огнеходно движение, нестинарство, огнеходни семинари, обредни практики

Американското огнеходно движение е един от ритуалите на „ню ейдж“ вълната от 80-те, насочена към постигането на себе-реализация и духовна трансформация с цел еволюиране на човешкото съзнание (Данфорт, 1989 : 260; Едуардс, 1998 : 98) (Danforth; Edwards). Посредством ходене по жарава, участниците в този „социален ритуал“ се стремят да разширят осъзнаването си, да преодолеят страховете си и да се освободят от ограничаващи себе-представи (Едуардс, 1998 : 98) (Edwards).

Нестинарството в България е обредна практика, включваща танц в жарава, разпространена в миналото на територията между Царево в България, Люлебургаз и Мидия в европейска Турция (Фол, 2005 : 52). Ходенето и танцуването по жарава е само част от „цялостна мирогледно-религиозна

¹ **Весела Ванчева** – докторант в Институт за изследване на населението и човека при БАН

Адрес за контакти: vessella.vancheva@gmail.com

система“, която включва почитане на определени християнски светци, извършване на специфични обредни действия с иконите на светците, посещаване на свещени извори, принасяне на жертвени животни като курбан с цел благоденствие и здраве, и изпълняване на точно определени фолклорни мелодии по време на обредните действия (Фол, Нейкова 2000 : 13).

История на възникване

Ходенето по жарава първоначално е една от техниките за личностна трансформация, използвани в семинарите на Толли Бъркън за реализиране на човешкия потенциал през 1979 г. в Америка (Tolly Burkan). През 80-те Бъркън създава първия четиричасов уъркшоп по огнеходство, имащ за цел да „помогне на хората да преодолеят страховете и ограниченията си“ и да ги научи „как да интегрират духовност и просперитет“ (Данфорт, 1989 : 261, 262) (Danforth). През 1984 г. се появяват обучителни тренинги за инструктори по огнеходство в Европа и Америка, а през 90-те години Антъни Робинс (Anthony Robbins) превръща огнеходните семинари в средство, с което мениджърите на американските компании да стимулират служителите си да бъдат по-изобретателни и уверени, по-амбициозни и готови да рискуват. В началото на XXI в. огнеходните семинари вече са популярни в цял свят и в различни обществени сфери.

Корените на нестинарската обредност се губят в легенди и хипотези за връзката ѝ с тракийски ритуални практики (Фол, Нейкова, 2000 : 27; Фол, 2005 : 60). Фол смята, че коренното население на Странджа е тракийско и е практикувало „орфико-Дионисова обредност“, в чиято основа лежи почитането на Великата богиня майка и нейния Син-слънце. Населението успява да запази непроменени през вековете обредите и вярата си, включително огнените си обичаи. Нестинарската традиция се съхранява в гръко-езични и българо-езични села и минава през период на популяризиране през 20-те и 30-те години на XX в., докато постепенно започва да отмира през 50-те, когато е забранена от държавната власт и целенасочено сведена до туристическа атракция (Георгиева, 2005 : 5). През 90-те години и началото на XXI в. обредността все още се извършва с тенденция танцът в жарава да се превърне в кулминация сам по себе си (Фол, 2005 : 51; Фол, Нейкова 2000 : 158).

Форми на съществуване

Американското огнеходно движение е единно в основните си идеи за трансформиращата и стимулираща сила на ходенето по жарава, но приема различни семинарни форми. Първите семинари на Бъркън целят подобряване качеството на живот на участниците в професионален, личен и здравословен план и използват като подготовка медитативни упражнения, музикален съпровод на традиционни инструменти, монотонно пеење на мантри и др. (Burkan, 1984). По-късно Антъни Робинс използва огнеходството за повишаване мотивацията на хората в бизнес средите, развиване